

การนิเทศการศึกษาในยุคดิจิทัล: การนิเทศแบบผสมผสานเพื่อพัฒนาทักษะ การสอนในศตวรรษที่ 21*

วัฒนา สุริวรรณ^{1*} ณัฐตะวัน ลิ้มประสงค์² พิสุทธิ์ บัวเปรม³

¹นักศึกษาหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์
²อาจารย์ประจำหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์
³อาจารย์ประจำหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์

*Corresponding author e-mail: wattana.sur@kkumail.com

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์ของบทความนี้เพื่อศึกษาแนวคิดและรูปแบบการนิเทศแบบผสมผสานในยุคดิจิทัลเพื่อพัฒนาทักษะการสอนในศตวรรษที่ 21 ผลการศึกษาพบว่า การนิเทศแบบผสมผสานบูรณาการจุดเด่นของการนิเทศรูปแบบต่างๆ ได้แก่ การนิเทศแบบคลินิก แบบกัลยาณมิตร แบบชี้แนะและการเป็นพี่เลี้ยง และแบบทางไกล โดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเป็นเครื่องมือสนับสนุน กระบวนการประกอบด้วย 6 ขั้นตอน คือ 1) วิเคราะห์ความต้องการ 2) วางแผนร่วมกัน 3) สังเกตการสอน 4) สะท้อนคิด 5) ให้ข้อมูลย้อนกลับ และ 6) ประเมินผล ปัจจัยความสำเร็จประกอบด้วยด้านบุคลากร องค์กรและสภาพแวดล้อม และกระบวนการนิเทศ การนิเทศรูปแบบนี้ช่วยพัฒนาทักษะการออกแบบการเรียนรู้เชิงรุก การบูรณาการเทคโนโลยีในการสอน และการประเมินเพื่อการเรียนรู้ ซึ่งเป็นทักษะสำคัญสำหรับการสอนในศตวรรษที่ 21

คำสำคัญ: การนิเทศแบบผสมผสาน; ทักษะการสอนในศตวรรษที่ 21

* Received: 26 April 2025, Revised: 15 May 2025, Accepted: 17 May 2025

Educational Supervision in the Digital Era: Blended Supervision Models for Developing 21st Century Teaching Skills

Wattana Suriwan^{1*} Nattawan Limprasong² Pisut Buaprem²

¹Doctor of Philosophy Program in Educational Administration, Phetchabun Rajabhat University

²Lecturer, Doctor of Philosophy Program in Educational Administration, Phetchabun Rajabhat University

³Lecturer, Doctor of Philosophy Program in Educational Administration, Phetchabun Rajabhat University

*Corresponding author e-mail: wattana.sur@kkumail.com

ABSTRACT

The purpose of this article is to study the concepts and models of blended supervision in the digital era to develop teaching skills for the 21st century. The findings revealed that The blended supervision integrates the strengths of various supervisory models, including clinical supervision, collegial supervision, coaching and mentoring, and remote supervision, using digital technology as a supporting tool. The blended supervision process consists of six steps: 1) need analysis, 2) collaborative planning, 3) teaching observation, 4) reflective analysis, 5) feedback and feed-forward, and 6) evaluation. Success factors in implementing of the blended supervision model includes personnel factors, organizational and environmental factors, and supervisory process factors. The Blended supervision helps teachers develop active learning design skills, integrating skill of using technology in teaching, and assessment for learning skills, which are essential skills for teaching in the 21st century.

Keywords: Blended Supervision; 21st Century Teaching Skills

บทนำ

การศึกษาในศตวรรษที่ 21 กำลังเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในบริบทของโลกยุคดิจิทัล ซึ่งส่งผลให้บทบาทของครูและวิธีการสอนต้องปรับเปลี่ยนไปอย่างมีนัยสำคัญ ความท้าทายสำคัญของระบบการศึกษาในปัจจุบันคือการเตรียมผู้เรียนให้พร้อมรับมือกับโลกที่ซับซ้อนและเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ซึ่งต้องอาศัยครูที่มีความสามารถในการพัฒนาทักษะที่จำเป็นสำหรับผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 อันได้แก่ ทักษะการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา การสื่อสาร การทำงานร่วมกัน ความคิดสร้างสรรค์ และการรู้เท่าทันเทคโนโลยีดิจิทัล (วิจารณ์ พานิช, 2555)

การนิเทศการศึกษาจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากการนิเทศเป็นกระบวนการทำงานร่วมกันกับผู้บริหารและครู เพื่อพัฒนาตนเองเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในการทำงานไปในทางที่ดีขึ้น (ศิลา สงอาจันต์, 2561) อย่างไรก็ตาม รูปแบบการนิเทศแบบดั้งเดิมที่เน้นการสังเกตการสอนในชั้นเรียนและการให้ข้อมูลย้อนกลับโดยตรงอาจไม่เพียงพอสำหรับการพัฒนาทักษะการสอนที่สอดคล้องกับความต้องการในศตวรรษที่ 21 (วิชรา เล่าเรียนดี, 2556) ด้วยความก้าวหน้าของเทคโนโลยีดิจิทัล จึงเกิดโอกาสในการพัฒนารูปแบบ

การนิเทศการศึกษารูปแบบใหม่ที่ผสมผสานระหว่างการนิเทศแบบดั้งเดิมกับการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและความยืดหยุ่นในกระบวนการนิเทศ การนิเทศแบบผสมผสานเป็นแนวคิดที่พัฒนาขึ้นจากการผสมผสานระหว่างการนิเทศแบบเผชิญหน้าและการนิเทศออนไลน์ โดยอาศัยเทคโนโลยีดิจิทัลเป็นเครื่องมือสนับสนุน (ทิตินา แคมมณี, 2562) การนิเทศแบบผสมผสานจึงมีศักยภาพในการเอื้ออำนวยให้เกิดการสื่อสารที่ต่อเนื่อง การสะท้อนคิด และการให้ข้อมูลย้อนกลับที่ทันต่อที่ระหว่างผู้นิเทศและครู

กระทรวงศึกษาธิการได้ตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาทักษะการสอนของครูในยุคดิจิทัล โดยได้กำหนดนโยบายการปฏิรูปการศึกษาที่มุ่งเน้นการพัฒนาครูให้มีทักษะการสอนที่สอดคล้องกับศตวรรษที่ 21 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2563) อย่างไรก็ตาม การนิเทศการศึกษาในประเทศไทยยังคงประสบปัญหาหลายประการ อาทิ การขาดแคลนศึกษานิเทศก์ ข้อจำกัดด้านเวลาในการนิเทศ และการขาดรูปแบบการนิเทศที่เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษาในยุคดิจิทัล (หน่วยศึกษานิเทศก์, 2566) ได้เสนอแนวทางการพัฒนาคุณภาพการนิเทศที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี โดยเน้นการสร้างเครือข่ายการนิเทศและการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการนิเทศ “วิถีใหม่ วิถีคุณภาพ ใช้พื้นที่เป็นฐาน ใช้นวัตกรรมในการขับเคลื่อน” ซึ่งการนิเทศแบบผสมผสานช่วยลดข้อจำกัดด้านเวลาและระยะทาง รวมทั้งเพิ่มโอกาสในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างครูในเครือข่ายการนิเทศ

จากสิ่งที่ได้กล่าวมาข้างต้น ทำให้ผู้เขียนซึ่งเป็นศึกษานิเทศก์ มีความสนใจที่จะนำเสนอการนิเทศแบบผสมผสานในยุคดิจิทัลเพื่อพัฒนาทักษะการสอนในศตวรรษที่ 21 โดยมุ่งเน้นการบูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัลเข้ากับกระบวนการนิเทศแบบดั้งเดิม เพื่อแก้ปัญหาและข้อจำกัดของการนิเทศการศึกษาในปัจจุบัน อันจะนำไปสู่การพัฒนากระบวนการนิเทศที่มีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษาในยุคดิจิทัล

การนิเทศ

คำว่า การนิเทศ (Supervision) แปลว่า การให้ความช่วยเหลือแนะนำ หรือปรับปรุง ดังนั้น การนิเทศ การศึกษาก็น่าจะหมายถึง การให้ความช่วยเหลือแนะนำ หรือปรับปรุงเกี่ยวกับการศึกษา โดยเฉพาะใน โรงเรียนได้มีผู้ให้ความหมายคำว่า การนิเทศการศึกษา ไว้แตกต่างกัน ดังนี้

Harris & B.M. (1985) ให้ความหมายของการนิเทศการศึกษาว่า หมายถึง การที่บุคลากรในโรงเรียน กระทำต่อบุคคล โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อจะปรับปรุงการดำเนินการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับสถานการณ์ และส่งผลต่อการพัฒนานักเรียน

Glickman et al., (2010) ให้ความหมายของการนิเทศไว้ว่า การนิเทศการศึกษา หมายถึง หน้าที่ของทางโรงเรียนที่จะต้องปรับปรุงการสอน รวมทั้งการให้ความช่วยเหลือโดยตรงกับครู (Direct Assistance to Teachers) การพัฒนาหลักสูตร (Curriculum Development) การให้บริการเสริมวิชาการ (In Service Training) การพัฒนากลุ่ม (Group Development) และการสนับสนุนให้ครูทำวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) เพื่อนำข้อมูลมาปรับปรุงการสอนให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น

Kadushin et al., (2014) กล่าวถึง การนิเทศว่ามีแนวคิด ดังนี้ 1) การนิเทศเป็นกระบวนการติดตามและประเมินผล ในขณะที่เดียวกันก็เป็นการพัฒนาการเรียนรู้ในวิชาชีพให้แก่ครูด้วย 2) ความสัมพันธ์ของผู้นิเทศและครูเป็นรากฐานสำคัญสำหรับการนิเทศที่มีประสิทธิภาพ โดยการนิเทศต้องสร้างความไว้วางใจ เปิดโอกาสให้มีการสื่อสารอย่างเปิดเผย และการทำงานร่วมกันของผู้นิเทศกับครูซึ่งความสัมพันธ์เชิงบวกจะช่วยให้การเรียนรู้ การเติบโตในวิชาชีพ และความพึงพอใจในงานของครู 3) ผู้นิเทศต้องเป็นแบบอย่างในการทำงานอย่างมืออาชีพให้กับผู้รับการนิเทศ รวมถึงการ มีจริยธรรม และแนวปฏิบัติที่มีประสิทธิภาพ เพื่อสร้างแรงบันดาลใจให้กับครู และ 4) ผู้นิเทศต้องให้ข้อเสนอแนะอย่างสร้างสรรค์ โดยพัฒนาจุดแข็งและปรับปรุงจุดอ่อนของครู

สรุป การนิเทศ คือ กระบวนการพัฒนาวิชาชีพครูอย่างเป็นระบบที่ผสมผสานเทคโนโลยีดิจิทัลกับวิธีการดั้งเดิม เพื่อยกระดับคุณภาพการเรียนการสอนในศตวรรษที่ 21 ผ่านการให้คำแนะนำทั้งแพลตฟอร์มออนไลน์และการพบปะโดยตรง ยังคงเน้นการสร้างความสัมพันธ์บนพื้นฐานความไว้วางใจและการสื่อสารเปิดเผยผ่านช่องทางดิจิทัลที่หลากหลาย ผู้นิเทศต้องเป็นแบบอย่างในการใช้เทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์และให้ข้อมูลย้อนกลับแบบทันทั่วถึง เพื่อพัฒนาทักษะการออกแบบการเรียนรู้เชิงรุกและการบูรณาการเทคโนโลยีในการสอน อันจะส่งผลต่อการพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะจำเป็นสำหรับโลกดิจิทัล

การนิเทศแบบคลินิก

เป็นรูปแบบของกระบวนการสังเกตการสอน เพื่อปรับปรุงคุณภาพการเรียนการสอนให้ดียิ่งขึ้น มีนักการศึกษาและผู้เชี่ยวชาญ ด้านการนิเทศหลายท่านได้เสนอรูปแบบหรือกระบวนการนิเทศแบบคลินิก ซึ่งมีหลายรูปแบบด้วยกัน เช่นรูปแบบของโกลธัมเมอร์ (Goldhammer, 1969) มี 5 ขั้นตอน มีลักษณะโดยย่อคือ

ขั้นตอนที่ 1 การประชุมปรึกษาก่อนการสังเกตการสอน (Pre - Observation Conference)

ขั้นตอนที่ 2 การสังเกตการสอน (Observation)

ขั้นตอนที่ 3 การวิเคราะห์ข้อมูลและกำหนดวิธีการประชุมนิเทศ (Analysis and Strategy)

ขั้นตอนที่ 4 กระประชุมนิเทศ (Supervision Conference)

ขั้นตอนที่ 5 การประชุมวิเคราะห์พฤติกรรมการณ์นิเทศ (Post - Conference Analysis)

สรุปได้ว่า การนิเทศแบบคลินิกเป็นกระบวนการสังเกตการสอนเพื่อปรับปรุงคุณภาพการเรียนการสอน โดยรูปแบบของโกลธัมเมอร์มี 5 ขั้นตอนสำคัญ ได้แก่ การประชุมปรึกษาก่อนสังเกต การสังเกตการสอน การวิเคราะห์ข้อมูล การประชุมนิเทศ และการวิเคราะห์พฤติกรรมการณ์นิเทศ กระบวนการนี้เป็นวงจรที่เป็นระบบและมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมระหว่างผู้นิเทศและครูเพื่อพัฒนาวิชาชีพและยกระดับผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน

ลักษณะสำคัญของการนิเทศแบบคลินิก

Goldhammer and Krajewski (1993) ได้เสนอลักษณะสำคัญของการนิเทศแบบคลินิกดังนี้

1. เป็นเทคโนโลยีในการปรับปรุงการเรียนการสอนโดยตรง
2. เป็นส่วนสำคัญที่แทรกอยู่ในกระบวนการจัดการเรียนการสอน
3. เป็นกระบวนการที่มีเป้าหมายวัตถุประสงค์ชัดเจนโดยเชื่อมโยง ระหว่างความต้องการของโรงเรียนและความต้องการในความเจริญก้าวหน้าใน วิชาชีพของผู้สอนในโรงเรียน
4. เป็นกระบวนการที่สร้างความสัมพันธ์ที่ดีในการทำงานในวิชาชีพ ระหว่างผู้สอนและผู้นิเทศ
5. เป็นกระบวนการที่ต้องมีความเชื่อถือซึ่งกันและกันและสะท้อนให้เห็นถึงความเข้าใจ สนับสนุนกันและกันและความผูกพันในการพัฒนาตนเองให้เจริญก้าวหน้า
6. เป็นกระบวนการที่เป็นระบบถึงแม้ว่าการดำเนินการต้องยืดหยุ่น ปรับเปลี่ยนวิธีการอย่างต่อเนื่อง
7. เป็นกระบวนการที่สร้างสรรค์เชื่อมโยงช่องว่างระหว่างความจริงกับอุดมการณ์
8. เป็นกระบวนการที่อยู่บนพื้นฐานความเชื่อที่ว่าผู้นิเทศคือผู้ที่มีความรู้อย่างแท้จริงเกี่ยวกับการวิเคราะห์การสอนและการเรียนรู้รวมทั้งการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันระหว่างเพื่อนมนุษย์

สรุปได้ว่า ลักษณะสำคัญของการนิเทศแบบคลินิก เป็นกระบวนการปรับปรุงการเรียนการสอน โดยตรงที่มีเป้าหมายชัดเจนในการเชื่อมโยงความต้องการของโรงเรียนกับการพัฒนาวิชาชีพครู โดยมีลักษณะสำคัญคือการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้นิเทศและครูบนพื้นฐานของความไว้วางใจ ความเป็นระบบแต่ยืดหยุ่น และเชื่อมโยงระหว่างความเป็นจริงกับอุดมการณ์ในการพัฒนาการศึกษา

การนิเทศการสอนแบบกัลยาณมิตร

อัญชลี ธรรมะวิสิกุล (2552) ได้เสนอลักษณะสำคัญของการนิเทศการสอนแบบกัลยาณมิตร เป็นการชี้แนะและช่วยเหลือด้านการเรียนการสอนในกลุ่มเพื่อนครูด้วยกัน มีหลักการนิเทศที่เน้นประเด็นสำคัญ 4 ประการ คือ

- 1) การสร้างศรัทธา ผู้นิเทศจะต้องสร้างศรัทธาเพื่อให้เพื่อนครูยอมรับและเกิดความ สนใจที่จะใฝ่รู้ที่ใฝ่ปรับปรุงการจัดกระบวนการเรียนรู้
- 2) การสาธิตรูปแบบการสอน ผู้ให้การนิเทศจะต้องแสดงให้เห็นที่ประจักษ์ชัดว่า การสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญนั้นสามารถปฏิบัติและทำได้จริงๆ และเพื่อนครูสามารถนำรูปแบบไปประยุกต์ในชั้นเรียนได้
- 3) การร่วมคิดแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศ จะต้องมีการพบปะกันอย่างสม่ำเสมอ มีการร่วมคิดแก้ปัญหาและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการจัดกระบวนการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน

4) การติดตามประเมินผลตลอดกระบวนการ ผู้นิเทศจะต้องบันทึกการนิเทศอย่างสม่ำเสมอ สังเกตและรับฟังข้อมูลป้อนกลับจากเพื่อนครูผู้รับการนิเทศ ศึกษาปัญหาและแนวทางแก้ไข เพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ขึ้นใหม่อย่างเป็นระบบและต่อเนื่องสืบไป

สรุปได้ว่า การนิเทศการสอนแบบกัลยาณมิตร เป็นการชี้แนะและช่วยเหลือด้านการเรียนการสอนระหว่างเพื่อนครู โดยมีหลักการสำคัญ 4 ประการ คือ การสร้างศรัทธาให้ครูเกิดความสนใจในการพัฒนาตนเอง การสาธิตรูปแบบการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญให้เห็นเป็นตัวอย่าง การร่วมคิดแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างสม่ำเสมอ และการติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่องเพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ

การนิเทศแบบชี้แนะและการเป็นพี่เลี้ยง (Coaching and Mentoring)

การนิเทศแบบชี้แนะและการเป็นพี่เลี้ยง (Coaching and Mentoring) เป็นการให้บุคคลค้นพบวิธีการแก้ปัญหาด้วยตนเองได้มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายของการชี้แนะและการเป็นพี่เลี้ยงดังนี้

Mink, Owen and Mink (1993) ให้ความหมายว่า การชี้แนะเป็นกระบวนการของบุคคลที่เรียกว่า (Coach) สร้างความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นที่ช่วยให้เขาเรียนรู้ได้ง่ายขึ้น ผู้ชี้แนะช่วยให้บุคคลได้บรรลุเป้าหมายการทำงานในระดับสูงยิ่งขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ กระบวนการนี้เป็นการสร้างให้ซึ่งบุคคลมีความเข้มแข็งขึ้น ภูมิใจในตนเอง แสดงความสามารถซึ่งเป็นผลต่อการทำงานที่จะตามมา กระบวนการชี้แนะจึงเป็นกระบวนการเสริมพลัง อำนาจ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2553) กล่าวว่า การนิเทศแบบชี้แนะ (Coaching) เป็นการชี้แนะครูโดยผู้ชี้แนะ อาจเป็นศึกษานิเทศก์ ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้นิเทศภายในที่สามารถเป็นผู้ชี้แนะได้ ผู้ได้รับการชี้แนะส่วนใหญ่เป็นครูที่อยู่ในสถานศึกษา การนิเทศแบบชี้แนะจะเน้นไปที่การพัฒนาผลการปฏิบัติงาน และพัฒนาศักยภาพของครู เป็นการสื่อสารอย่างหนึ่งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ เป็นการสื่อสารแบบสองทาง ผู้นิเทศและครูได้ร่วมกันแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ซึ่งการร่วมกันแก้ปัญหาดังกล่าว ก่อให้เกิดความสัมพันธ์อันดี ระหว่างผู้ชี้แนะและผู้ได้รับการชี้แนะ

มยุรี เจริญศิริ (2558) ให้ความหมายของการเป็นพี่เลี้ยงว่า เป็นผู้มีความรู้ความสามารถที่ได้รับการยอมรับในการให้คำปรึกษาแนะนำช่วยเหลือครูให้พัฒนาศักยภาพ เพื่อจัดกิจกรรมการเรียนรู้อย่างมีคุณภาพ โดยอาจเป็นผู้บริหาร ผู้นิเทศภายใน ครูต้นแบบ หรือบุคลากรที่เชี่ยวชาญด้านการศึกษาและมีทัศนคติเชิงบวก บทบาทสำคัญของพี่เลี้ยงคือถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ ให้คำปรึกษาชี้แนะแนวทางการปรับตัวเข้ากับวัฒนธรรมองค์กร รวมทั้งตรวจสอบและติดตามผลการให้ความรู้แก่ครูใหม่

วาสนา บุญมาก (2562) กล่าวถึงความหมายของการนิเทศแบบชี้แนะและการเป็นพี่เลี้ยง ว่าเป็นกระบวนการและกิจกรรมต่าง ๆ ที่มุ่งให้ความช่วยเหลือ แนะนำ ส่งเสริม ปรับปรุงการสอน ของครูเพื่อให้

เกิดการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยผู้นิเทศให้คำปรึกษา แนะนำแก่ผู้รับการนิเทศ ที่มีประสบการณ์น้อย หรือ เพิ่งเริ่มทำงานให้ได้รับการพัฒนาความก้าวหน้าทางวิชาชีพ และส่งเสริมการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ มุ่งเน้นการจัดการเรียนรู้เชิงรุกให้เกิดประสิทธิภาพ

วิจิตรา วรธาดาสวัสดิ์ (2566) ได้ให้ความหมายของการนิเทศแบบชี้แนะและการเป็นพี่เลี้ยง (Coaching and Mentoring) ว่าหมายถึง วิธีการนิเทศ ที่มุ่งให้ความช่วยเหลือ พัฒนาการปฏิบัติงาน ปรับปรุงวิธีการสอน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ร่วมกันระหว่างผู้ชี้แนะและครูผู้รับการชี้แนะให้ค้นพบ ความรู้และวิธีการแก้ปัญหาด้วยตนเอง

สรุปได้ว่า การนิเทศแบบชี้แนะและการเป็นพี่เลี้ยง เป็นกระบวนการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้ ชี้แนะ (ศึกษานิเทศก์ ผู้บริหาร ผู้นิเทศภายใน) กับผู้รับการชี้แนะ (ครู) เพื่อพัฒนาศักยภาพและผลการ ปฏิบัติงาน โดยช่วยให้บุคคลบรรลุเป้าหมายในระดับที่สูงขึ้น ผ่านการสื่อสารแบบสองทางทั้งที่เป็นทางการ และไม่เป็นทางการ มุ่งเน้นการให้คำปรึกษา แนะนำ ช่วยเหลือในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในการจัดกิจกรรม การเรียนรู้ และการถ่ายทอดความรู้ประสบการณ์ ซึ่งกระบวนการนี้ช่วยให้ครูค้นพบวิธีแก้ปัญหาด้วยตนเอง เกิดความเข้มแข็ง ภูมิใจในตนเอง และพัฒนาความก้าวหน้าทางวิชาชีพอย่างมีประสิทธิภาพ

การนิเทศทางไกล (Remote Supervision)

สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุดรธานี (2541) ได้ให้ไว้ว่า การนิเทศทางไกล หมายถึง 1) การนิเทศที่ผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศไม่มีปฏิสัมพันธ์กันโดยตรง 2) จุดเด่นของการนิเทศอยู่ที่ปริมาณ ของผู้รับการนิเทศ และ 3) ความทั่วถึงต่อเนื่องและความสม่ำเสมอ

สุวัฒน์พงษ์ ร่มศรี (2554) ได้ให้ความหมายของการนิเทศทางไกล หมายถึง การนิเทศการศึกษาที่ผู้ นิเทศและผู้รับ การนิเทศไม่มีปฏิสัมพันธ์กันโดยตรง ต้องอาศัยสื่อต่าง ๆ ถ่ายทอดสาระการนิเทศ

สรุปได้ว่า การนิเทศทางไกลเป็นรูปแบบการนิเทศที่ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการสื่อสารและให้ คำแนะนำระหว่างผู้นิเทศและครู โดยไม่จำเป็นต้องอยู่ในสถานที่เดียวกัน การนิเทศทางไกลสามารถ ดำเนินการผ่านช่องทางต่าง ๆ เช่น การประชุมทางวิดีโอ การสื่อสารผ่านแอปพลิเคชัน และการใช้ แพลตฟอร์มการเรียนรู้ออนไลน์ การนิเทศทางไกลช่วยลดข้อจำกัดด้านเวลาและสถานที่ในการนิเทศ และ เพิ่มความถี่ในการให้คำแนะนำและการสนับสนุน

เครื่องมือดิจิทัลสำหรับการนิเทศ (Digital Tools for Supervision)

เครื่องมือดิจิทัลที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการนิเทศการศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษาสุรินทร์ (2564) ได้แก่

1. แพลตฟอร์มการประชุมทางวิดีโอ (Video Conferencing Platforms) เช่น Zoom, Microsoft Teams, และ Google Meet ที่ช่วยให้ผู้นิเทศและครูสามารถประชุมและปรึกษาหารือกันได้แบบเรียลไทม์ ไม่ว่าจะอยู่ที่ใดก็ตาม

2. เครื่องมือบันทึกวิดีโอการสอน (Video Recording Tools) เช่น Swivl และ Video Ant ที่ช่วยให้ครูสามารถบันทึกการสอนของตนเอง และส่งให้ผู้สังเกตวิเคราะห์และให้ข้อมูลย้อนกลับ

3. แพลตฟอร์มการสะท้อนคิดและการให้ข้อมูลย้อนกลับ (Reflection and Feedback Platforms) เช่น Padlet, Google Forms ที่ช่วยให้ผู้สังเกตและครูสามารถแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และให้ข้อมูลย้อนกลับได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4. ระบบจัดการการเรียนรู้ (Learning Management Systems) เช่น Moodle, Canvas และ Google Classroom ที่ช่วยในการจัดการทรัพยากรการเรียนรู้ การติดตามความก้าวหน้า และการสื่อสารระหว่างผู้สังเกตและครู

สรุปได้ว่า เครื่องมือดิจิทัลที่สนับสนุนการนิเทศการศึกษา โดยครอบคลุมทั้งระบบการประชุมทางไกล การบันทึกการสอน แพลตฟอร์มสะท้อนคิด และระบบจัดการเรียนรู้ ซึ่งช่วยเพิ่มความยืดหยุ่น ประสิทธิภาพ และการเข้าถึงในกระบวนการนิเทศ ทำให้ผู้สังเกตและครูสามารถทำงานร่วมกันได้แม้อยู่ต่างสถานที่ ส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง

ทักษะการสอนที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21

ทักษะการสอนในศตวรรษที่ 21 เป็นทักษะที่ครูจำเป็นต้องมีเพื่อจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนและสังคมในยุคดิจิทัล โดยมุ่งเน้นการพัฒนาทักษะการคิดขั้นสูง การสื่อสาร การทำงานร่วมกัน และการใช้เทคโนโลยีของผู้เรียน

ทักษะการออกแบบการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning Design Skills)

Kolb, D. A. (1984) อธิบายทฤษฎีการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ (Experiential Learning) เป็นการสอนที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จากประสบการณ์ที่เป็นรูปธรรมเพื่อนำไปสู่ความรู้ความเข้าใจเชิงนามธรรม เหมาะกับรายวิชาที่เน้นปฏิบัติ หรือเน้นการฝึกทักษะ สามารถใช้จัดการเรียนการสอนได้ทั้งเป็นกลุ่ม และเป็นรายบุคคล ประกอบด้วย 1) การสัมผัส (ประสบการณ์ที่เป็นรูปธรรม) การเรียนรู้เริ่มต้นเมื่อผู้เรียนใช้ประสาทสัมผัสและการรับรู้เพื่อมีส่วนร่วมในสิ่งที่เกิดขึ้นในขณะนี้ 2) การสะท้อนกลับ (การสังเกตเชิงสะท้อน) หลังจากประสบการณ์ ผู้เรียนจะสะท้อนถึงสิ่งที่เกิดขึ้นและเชื่อมโยงความรู้สึกกับความคิดเกี่ยวกับประสบการณ์นั้น 3) การคิด (การสร้างแนวคิดเชิงนามธรรม) ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการคิดเพื่อไปถึงข้อสรุปและสร้างทฤษฎี แนวคิด หรือหลักการทั่วไปที่สามารถทดสอบได้ 4) การแสดง (การทดลองเชิงรุก) ผู้เรียนทดสอบทฤษฎีและนำสิ่งที่เรียนรู้ไปใช้เพื่อรับข้อมูลตอบรับและสร้างประสบการณ์ครั้งต่อไป

Hmelo-Silver (2004) กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน โดยเริ่มจากการกำหนดปัญหาที่เหมาะสมกับความรู้พื้นฐานของผู้เรียนผ่านสถานการณ์ที่กระตุ้นความสนใจ ต่อมาผู้เรียนทำความเข้าใจกับปัญหาผ่านการระดมสมองเพื่อหาแนวทางการหาคำตอบ จากนั้นดำเนินการศึกษาค้นคว้าอย่างเป็นระบบตามระยะเวลาที่กำหนด แล้วสังเคราะห์ความรู้โดยการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นภายในกลุ่มจนเกิดความคิดรวบยอด ก่อนสรุปและประเมินค่าของคำตอบเพื่อสร้างเป็นองค์ความรู้ใหม่ และขั้นสุดท้ายคือ

การนำเสนอผลงานสู่สาธารณะและประเมินผลตามสภาพจริง โดยครูมีบทบาทเป็นผู้ชี้แนะและอำนวยความสะดวกตลอดกระบวนการ

หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2562). การสอนที่เน้นทักษะกระบวนการคิด (Thinking Based Learning) เป็นกระบวนการสอนที่ ผู้สอนใช้เทคนิค วิธีการกระตุ้นให้ผู้เรียน คิดเป็นลำดับขั้นแล้วขยายความคิดต่อเนื่องจากความคิดเดิมพิจารณา แยกแยะอย่างรอบด้าน ด้วยให้เหตุผล และเชื่อมโยงกับความรู้เดิมที่มี จนสามารถสร้างสิ่งใหม่หรือตัดสินใจ ประเมินหาข้อสรุปแล้วนำไปแก้ปัญหาอย่างมีหลักการ

1. การคิดวิเคราะห์ หมายถึง การพิจารณาสิ่งต่างๆ ในส่วนย่อย ๆ ซึ่งประกอบด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา ด้านความสัมพันธ์และด้านหลักการจัดการโครงสร้างของการสื่อความหมาย และสอดคล้องกับกระบวนการคิดวิเคราะห์ทางวิทยาศาสตร์ คือ การคิดจำแนก รวบรวมเป็นหมวดหมู่ และจับประเด็นต่างๆ เชื่อมโยงความสัมพันธ์ ดังนั้น การคิดเชิงวิเคราะห์เป็นทักษะการคิดที่สามารถพัฒนาให้เกิดกับผู้เรียน

2. การคิดสังเคราะห์ หมายถึง ความสามารถในการคิดที่ดัดองค์ประกอบต่าง ๆ มาหลอมรวมกันภายใต้โครงร่างใหม่อย่างเหมาะสม เพื่อให้เกิดสิ่งใหม่ที่มีลักษณะเฉพาะแตกต่างไปจากเดิม การคิดสังเคราะห์ครอบคลุมถึงการค้นคว้า รวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่จะคิดซึ่งมีมากหรือกระจายกันอยู่มาหลอมรวมกัน คนที่คิดสังเคราะห์ได้เร็วกว่าย่อมได้เปรียบกว่าคนที่สังเคราะห์ไม่ได้ ซึ่งจะทำให้เข้าใจ และเห็นภาพรวมของสิ่งนั้นได้มากกว่า การคิดสังเคราะห์แบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ

- การคิดสังเคราะห์เพื่อสร้างสิ่งใหม่ เช่น ประดิษฐ์สิ่งของเครื่องใช้ อุปกรณ์ต่างๆ ตามต้องการ

- การคิดสังเคราะห์เพื่อสร้างแนวคิดใหม่ เป็นการพัฒนาและคิดค้นแนวคิดใหม่ ถ้าเราสามารถคิดสังเคราะห์ได้ดี จะทำให้พัฒนาความคิดหรือสิ่งใหม่ ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม

3. การคิดสร้างสรรค์ หมายถึง ความคิดใหม่ๆ แนวทางใหม่ๆ ทักษะใหม่ๆ ความเข้าใจ และการมองปัญหาในรูปแบบใหม่ ผลลัพธ์ของความคิดสร้างสรรค์ที่ชัดเจน คือ ดนตรี การแสดง วรรณกรรม ละคร สิ่งประดิษฐ์ นวัตกรรมทางเทคนิค แต่บางครั้งความคิดสร้างสรรค์ก็มองไม่เห็นชัดเจน เช่น การตั้งคำถาม บางอย่างที่จะช่วยขยายกรอบของแนวคิดซึ่งให้คำตอบบางอย่าง หรือการมองโลกหรือปัญหาในมุมมองกรอบ

ทักษะการบูรณาการเทคโนโลยีในการสอน (Technological Pedagogical Content Knowledge: TPACK)

Koehler et al., (2014) นำเสนอกรอบแนวคิด TPACK (Technological Pedagogical Content Knowledge) ซึ่งอธิบายว่า ครูในศตวรรษที่ 21 จำเป็นต้องมีความรู้และทักษะในการบูรณาการเทคโนโลยี วิธีการสอน และเนื้อหาเข้าด้วยกันอย่างเหมาะสม การบูรณาการเทคโนโลยีในการสอนไม่ใช่เพียงการใช้

เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือเท่านั้น แต่เป็นการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีเพื่อสนับสนุนการเรียนรู้และการสร้างความรู้ของผู้เรียน

TPACK เกิดจากองค์ประกอบ 3 ด้านที่มีความสัมพันธ์กัน และก่อให้เกิดความสัมพันธ์ 6 รูปแบบด้วยกัน ขวรงค์ดี บัระพันธ์ และจิรัฐติกาฬ พิมพิชัย บัระพันธ์ (2564) ได้แก่

1. ความรู้ด้านเทคโนโลยี (Technological Knowledge : TK) คือ ผู้สอนสามารถค้นหาเทคโนโลยีที่เหมาะสมกับสไตล์การสอนของตนเอง ผู้สอนสามารถใช้เครื่องมือในการกระตุ้นผู้เรียนให้เกิดความกระตือรือร้นและสนุกกับการเรียนในระยะแรก หลังจากนั้นให้ผู้สอนเปลี่ยนแอปพลิเคชันอยู่เสมอ เพื่อไม่ให้เกิดความเบื่อหน่าย เนื่องด้วยแต่ละแอปพลิเคชันจะมีข้อดีและข้อเสียแตกต่างกัน

2. ความรู้ด้านเนื้อหา (Content Knowledge : CK) คือ สารความรู้เนื้อหาองค์ประกอบสำคัญทั้งหมดที่จะทำให้ผู้เรียนบรรลุได้ตามผลการเรียนรู้ ซึ่งต้องอาศัยความเชี่ยวชาญด้านเนื้อหาของผู้สอนเป็นอย่างมาก

3. ความรู้ด้านวิธีการสอน (Pedagogical Knowledge : PK) คือ ความรู้ด้านกระบวนการ วิธีการสอนกลยุทธ์ในการถ่ายทอดความรู้ไปสู่ผู้เรียนและวิธีการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลาย

4. ความรู้ด้านเทคโนโลยีเพื่อวิธีสอน (Technological Pedagogical Knowledge : TPK) ตัวอย่างเช่น การใช้ YouTube โดยผู้สอนจะต้องมีความรู้ด้านเทคนิควิธีสอนและการเรียนรู้ที่มีการเปลี่ยนแปลงไปตามเทคโนโลยี

5. ความรู้ด้านเทคโนโลยีเพื่อเนื้อหา (Technological Content Knowledge : TCK) ตัวอย่างเช่น การใช้ Google โดยผู้สอนจำเป็นต้องมีความรู้ ความเข้าใจการใช้เทคโนโลยีที่หลากหลายและเหมาะสมกับเนื้อหา

6. ความรู้ด้านเนื้อหาผสมผสานวิธีสอน (Pedagogical Content Knowledge : PCK) คือ ความรู้เกี่ยวกับการบูรณาการระหว่างความรู้ด้านเนื้อหาและความรู้ด้านการสอนในการสอนเนื้อหาเฉพาะเรื่องเพื่อช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างลึกซึ้ง

สรุปได้ว่า ทักษะการบูรณาการเทคโนโลยีในการสอน เป็นความสามารถของครูในการผสมผสาน 3 องค์ประกอบสำคัญเข้าด้วยกัน ได้แก่ ความรู้ด้านเทคโนโลยี ความรู้ด้านเนื้อหา และความรู้ด้านวิธีการสอน ซึ่งการบูรณาการทั้งสามด้านนี้จะช่วยให้ครูสามารถประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนในยุคดิจิทัล

ทักษะการประเมินเพื่อการเรียนรู้ (Assessment for Learning Skills)

Brookhart & McMillan (2015) ได้ให้ความหมายว่าเป็นกระบวนการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการเรียนรู้ของผู้เรียน เพื่อนำมาใช้ในการตัดสินใจเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนและการพัฒนาผู้เรียน

Darling-Hammond et al., (2020) รูปแบบและวิธีการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ที่หลากหลาย การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับการจัดการเรียนรู้เชิงรุกควรมีความหลากหลายและสะท้อนความสามารถที่แท้จริงของผู้เรียน ได้เสนอรูปแบบการวัดและประเมินผลที่หลากหลาย ดังนี้

1. การประเมินตามสภาพจริง (Authentic Assessment)
2. การประเมินการปฏิบัติ (Performance Assessment)
3. การประเมินโดยใช้แฟ้มสะสมงาน (Portfolio Assessment)
4. การประเมินตนเอง (Self-Assessment)
5. การประเมินโดยเพื่อน (Peer Assessment)
6. การใช้เทคโนโลยีในการประเมินผล (Technology-Enhanced Assessment)

สรุปได้ว่า ทักษะการประเมินเพื่อการเรียนรู้ คือ ความสามารถในการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการเรียนรู้ของผู้เรียนเพื่อใช้ในการตัดสินใจเกี่ยวกับการสอนและพัฒนาผู้เรียน การประเมินที่สอดคล้องกับการเรียนรู้เชิงรุกควรมีความหลากหลายและสะท้อนความสามารถจริงของผู้เรียน ซึ่งครูต้องเลือกใช้รูปแบบให้เหมาะสมกับบริบทและจุดประสงค์การเรียนรู้

บทสรุป

การนิเทศการศึกษาในยุคดิจิทัลได้เปลี่ยนแปลงไปจากอดีตอย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะรูปแบบการนิเทศแบบผสมผสาน (Blended Supervision) ที่เป็นการบูรณาการระหว่างการนิเทศแบบเผชิญหน้าและการนิเทศออนไลน์ การนิเทศรูปแบบนี้อาศัยเทคโนโลยีดิจิทัลเป็นเครื่องมือสนับสนุนเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและความยืดหยุ่นในกระบวนการนิเทศ โดยมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาทักษะการสอนที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 โดยกระบวนการนิเทศแบบผสมผสานเป็นกระบวนการที่มีการวางแผนอย่างเป็นระบบ เริ่มตั้งแต่การวิเคราะห์ความต้องการและการวางแผน การให้ความรู้และการเตรียมความพร้อม การสังเกตการสอนและการเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์และการให้ข้อมูลย้อนกลับ การวางแผนพัฒนาและการดำเนินการ และการประเมินและการสะท้อนคิด โดยในแต่ละขั้นตอนมีการผสมผสานระหว่างการนิเทศแบบเผชิญหน้าและการนิเทศออนไลน์อย่างเหมาะสม ทำให้กระบวนการนิเทศมีความยืดหยุ่นและสามารถตอบสนองต่อความต้องการที่หลากหลายของครูได้

องค์ความรู้ใหม่

การนิเทศแบบผสมผสานเป็นการบูรณาการจุดเด่นของการนิเทศรูปแบบต่างๆ ได้แก่ การนิเทศแบบคลินิก การนิเทศแบบกัลยาณมิตร การนิเทศแบบชี้แนะและการเป็นพี่เลี้ยง และการนิเทศทางไกล โดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเป็นเครื่องมือสนับสนุน กระบวนการนิเทศแบบผสมผสานประกอบด้วย 6 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ขั้นวิเคราะห์ความต้องการ 2) ขั้นวางแผนร่วมกัน 3) ขั้นสังเกตการสอน 4) ขั้นสะท้อนคิด 5) ขั้นให้ข้อมูลย้อนกลับ และ 6) ขั้นประเมินผล ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 การนิเทศการศึกษาในยุคดิจิทัล: การนิเทศแบบผสมผสานเพื่อพัฒนาทักษะการสอน
ในศตวรรษที่ 21

การนิเทศการศึกษาในยุคดิจิทัล : การนิเทศแบบผสมผสานเพื่อพัฒนาทักษะการสอนในศตวรรษที่ 21 6 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ขั้นวิเคราะห์ความต้องการ - Needs Analysis Stage (การใช้เครื่องมือดิจิทัลในการสำรวจและวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นของครู) 2) ขั้นวางแผนร่วมกัน - Collaborative Planning Stage (การออกแบบแผนการนิเทศที่ผสมผสานกิจกรรมออนไลน์และออฟไลน์) 3) ขั้นสังเกตการสอน - Teaching Observation Stage (ทั้งแบบเข้าชั้นเรียนและการบันทึกวิดีโอการสอนเพื่อวิเคราะห์ย้อนหลัง) 4) ขั้นสะท้อนคิด - Reflective Analysis Stage (การใช้เครื่องมือดิจิทัลในการสะท้อนผลการปฏิบัติงานทั้งแบบเดี่ยวและกลุ่ม) 5) ขั้นให้ข้อมูลย้อนกลับ - Feedback and Feed-Forward Stage (การให้ข้อมูลย้อนกลับและการชี้แนะออนไลน์อย่างต่อเนื่อง) 6) ขั้นประเมินผล - Holistic Evaluation Stage (การประเมินผลแบบองค์รวมโดยใช้ระบบการจัดการข้อมูลดิจิทัล)

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2563). แผนปฏิบัติการดิจิทัลเพื่อการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2563 – 2565. ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร สำนักปลัดกระทรวงศึกษาธิการ.
- กลุ่มนิเทศ ติดตาม และประเมินผลการจัดการศึกษา. (2564). การประยุกต์ดิจิทัลแพลตฟอร์มสำหรับการนิเทศแบบออนไลน์ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์ ที่ส่งผลต่อการพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุกบนระบบออนไลน์ ด้วยกระบวนการชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพผ่านการเปิดชั้นเรียน. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์.
- ขจรศักดิ์ บัวระพันธ์ และจิรัฐติกาฬ พิมพิวิชัย บัวระพันธ์. (2564). ทักษะการบูรณาการเทคโนโลยีในการสอน (TPACK). <https://li.kmutt.ac.th/tpack/knowledge/>
- ทิตนา แหมมณี. (2562). ศาสตร์การสอน : องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ. (พิมพ์ครั้งที่ 23). สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มยุรี เจริญศิริ. (2558). การศึกษารูปแบบการพัฒนาสมรรถนะการโค้ชและ การจัดการเรียนรู้ของครูที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดทักษะ การคิดแก้ปัญหา. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 13(1) , 114-127.
- วิชรา เล่าเรียนดี. (2556). ศาสตร์การนิเทศการสอนและการโค้ช : การพัฒนาวิชาชีพทฤษฎี กลยุทธ์สู่การปฏิบัติ. โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์.
- วาสนา บุญมาก. (2562). การพัฒนารูปแบบการนิเทศแบบบูรณาการเพื่อส่งเสริมสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, 23(2), 269–280.
- วิจารณ์ พานิช. (2555). วิธีสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์ในศตวรรษที่ 21. มูลนิธิสดศรีสฤษดิ์วงศ์.
- วิจิตรตา วรธาดาสวัสดิ์. (2566). รูปแบบการนิเทศการศึกษาแบบผสมผสานเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโรงเรียนมัธยมศึกษา. วิทยานิพนธ์ปริญญาเอก มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- ศิริรัตน์ ศรีวรรณ. (2557). การโค้ชเพื่อการพัฒนาผลงานที่ยอดเยี่ยม. เอช อาร์ เซ็นเตอร์.
- ศิลา สงอาจินต์ และคณะ. (2561). การพัฒนารูปแบบการนิเทศการสอนเพื่อพัฒนาสมรรถภาพการจัดการเรียนรู้ของครูตามทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของสถานศึกษาในจังหวัดตรัง. วารสารศรีนครินทรวิโรฒวิจัยและพัฒนา (สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์), 10(20), 160-175.
- สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุดรธานี. (2541). รายงานการวิจัยการพัฒนารูปแบบกระบวนการนิเทศภายในโดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อให้โรงเรียนได้มาตรฐาน ตามเกณฑ์ มาตรฐานโรงเรียนประถมศึกษา : กรณีศึกษาในโรงเรียน สังกัดสำนักงานการ ประถมศึกษาจังหวัดอุดรธานี. ฝ่ายวิจัยและประเมินผลทางการศึกษา หน่วยศึกษานิเทศก์.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2553). คู่มือการนิเทศเพื่อพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษา. พรักหวานกราฟฟิค.

- สุวัฒน์พงษ์ ร่มศรี. (2554). *การพัฒนากระบวนการนิเทศทางไกลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา สถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.*
- หน่วยศึกษานิเทศก์ (2562). *แนวทางการนิเทศเพื่อพัฒนาและส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ตามนโยบายลดเวลาเรียนเพิ่มเวลารู้. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.*
- หน่วยศึกษานิเทศก์. (2566). *การพัฒนาคุณภาพการนิเทศการศึกษา. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.*
- อัญชลี ธรรมะวิสิฎฐ์. (2552). *กระบวนการในการจัดการนิเทศการศึกษา.*
<https://panchalee.wordpress.com/2009/03/30/process/>
- Brookhart, S. M., & McMillan, J. H. (2015). *Performance assessment : showing what students know and can do.* Learning Sciences International.
- Darling-Hammond, L., Flook, L., Cook-Harvey, C., Barron, B., & Osher, D. (2020). *Implications for educational practice of the science of learning and development.* Applied Developmental Science, 24(2), 97–140.
- Glickman, C. D., Gordon, S. P., & Ross-Gordon, J. M. (2010). *Supervision and Instructional: Developmental Approach.* (8th ed.). Allyn & Bacon.
- Goldhammer, R. (1969) *Clinical supervision: Special Methods for the Supervision of Teachers.* Holt, Reinhart & Winston.
- Harris, B. M. (1985). *Supervisory behavior in education* (5th ed.). Prentice Hall.
- Hmelo-Silver, C. E. (2004). *Problem-based learning: What and how do students learn?.* Educational psychology review, 16(3), 235-266
- Kadushin, A., & Harkness, D. (2014). *Supervision in social work* (5th ed.). Columbia University Press.
- Koehler, M. J., Mishra, P., Kereluik, K., Shin, T. S., & Graham, C. R. (2014). *The technological pedagogical content knowledge framework.* In J.M. Specter, M.D. Merrill, J. Elen, & M.J. Bishop (Eds.), *Handbook of research on educational communications and technology* (pp. 101-111). Springer.
- Kolb, D. A. (1984). *Experiential Learning: Experience as the Source of Learning and Development.* Prentice Hall.
- Mink, O.G., Owen, K.Q. & Mink, B.P. (1993). *Developing high-performance people: The art of coaching.* Addison-Wesley.